

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

Навчально-науковий юридичний інститут

Кафедра конституційного, міжнародного та адміністративного права

ПЕТРОВСЬКА ІРИНА ІГОРІВНА

ФІНАНСОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС
методичні вказівки для практичних занять
здобувачів освіти освітнього ступеня бакалавр

Івано-Франківськ, 2024

Рекомендовано до видання Вченою радою навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (2 27 2024)

Рецензенти:

Зінич Любомир Васильович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Адамович Сергій Васильович – завідувач кафедри теорії та історії держави і права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника доктор історичних наук, професор

ПЗ0 Петровська І.І. Фінансове право України та країн ЄС: Методичні вказівки для підготовки практичних занять для студентів денної форми навчання. Івано-Франківськ: навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2024. 28с.

Методичні вказівки розроблені на основі освітньої програми «Міжнародне та європейське право» галузі знань 081 Право навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і призначені для підготовки практичних занять з курсу «Фінансове право України та країн ЄС».

У вказівках викладені: програма курсу, питання для обговорення на практичних заняттях, короткі методичні рекомендації щодо підготовки кожної теми, контрольні питання, список нормативно-правових актів, навчальна та наукова літератури до кожної із тем.

© Петровська І.І., 2024

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024

ЗМІСТ

Вступ	3
Практичні заняття:	
Тема 1. Фінанси і публічна фінансова діяльність України та країн ЄС	5
Тема 2. Поняття фінансового права і фінансових правовідносин	6
Тема 3. Правові основи фінансового контролю та статус суб'єктів фінансового контролю України та країн ЄС	8
Тема 4. Бюджетне право	10
Тема 5. Бюджетний процес	11
Тема 6. Правові основи здійснення міжбюджетних трансфертів	13
Тема 7. Публічні видатки і правове регулювання їх фінансування	14
Тема 8. Правове регулювання публічних доходів	15
Тема 9. Фінансові послуги. Правові основи публічного кредиту	16
Тема 10. Фінансово-правове регулювання страхування	17
Тема 11. Відповідальність за порушення фінансового законодавства	19
Тема 12. Правове регулювання бюджетних відносин в країнах ЄС	20
Тема 13. Правове регулювання податкових відносин в країнах ЄС	21
Використані та рекомендовані джерела	23

ВСТУП

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Фінансове право України та країн ЄС» є галузь фінансового права та фінансового законодавства України та країн ЄС, а також практика реалізації цих норм різноманітними суб'єктами України та іноземними особами.

Фінансове право регулює широке коло суспільних відносин у сфері публічної фінансової діяльності, що мають майновий характер, і безпосередньо пов'язані з формуванням, розподілом та використанням централізованих і децентралізованих фондів коштів для виконання функцій держави та місцевого самоврядування України, суб'єктів фінансових правовідносин країн ЄС.

Значення фінансів для забезпечення державної та самоврядної діяльності з надання суспільних послуг постійно зростає. Фінансова складова більшою чи меншою мірою міститься практично у всіх сферах життєдіяльності людини. За таких обставин, вміння орієнтуватися в сучасному фінансовому законодавстві України та країн ЄС, а також здатність до його аналізу та правильного застосування, є важливим завданням для сучасного юриста.

Вивчення фінансового права (як частини економічного права) держав ЄС дає можливість визначати слабкі та сильні сторони правового регулювання фінансових правовідносин в Україні на основі порівняльного аналізу, та формулювати пропозиції щодо його вдосконалення.

Фінансове право України поділяється на загальну й особливу частини. Загальна частина об'єднує норми, які закріплюють загальні принципи, правові форми і методи публічної фінансової діяльності, правовий статус її суб'єктів, структуру та принципи функціонування фінансової системи України, а також норми, які регулюють відносини фінансового контролю. Особлива частина фінансового права України включає умовно відокремлені групи правових норм, що регулюють однорідні фінансові відносини, об'єднані у самостійні інститути (зокрема, бюджетне право, бюджетний процес, податкове право, міжбюджетні відносини, бюджетно-кошторисне фінансування, державний кредит, державне страхування, грошовий обіг і розрахунки, валютне регулювання).

Фінансове право країн ЄС включає як норми наднаціонального фінансового права, так і норми внутрішнього законодавства держав-членів ЄС, зокрема, Німеччини, Франції, Польщі, Іспанії та ін. Виходячи з цього, навчальна дисципліна складається із трьох змістових модулів:

1. Загальна частина фінансового права.
2. Характеристика окремих підгалузей та інститутів фінансового права.
3. Основи фінансового права окремих країн ЄС.

Основними джерелами фінансового права України є Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, Закон України «Про Державний бюджет України» на відповідний рік, Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» та ряд інших законів і підзаконних нормативно-правових актів. Джерелами міжнародних фінансових правовідносин є міжнародні стандарти аудиту, фінансового моніторингу, директиви та рекомендації, інші нормативні акти ЄС, міжнародні

пакти та декларації, законодавчі акти економічної та фінансової сфери країн ЄС.

Предметом вивчення курсу «Фінансове право України та країн ЄС» є галузь фінансового права та фінансового законодавства України та країн ЄС, а також практика реалізації цих норм різноманітними суб'єктами. Фінансове право регулює широке коло суспільних відносин у сфері фінансової діяльності держави, що мають грошовий характер, і безпосередньо пов'язані з формуванням, розподілом та використанням централізованих і децентралізованих фондів коштів для виконання функцій держави та місцевого самоврядування.

Значення фінансів для забезпечення державної та самоврядної діяльності з надання суспільних послуг постійно зростає. Вміння орієнтуватися в сучасному фінансовому законодавстві України та країн ЄС, а також здатність до його аналізу та правильного застосування, є важливим завданням для сучасного юриста. Окрім цього, вивчення фінансового права держав ЄС дає можливість визначати слабкі та сильні сторони правового регулювання фінансових правовідносин в Україні на основі порівняльного аналізу, та формулювати пропозиції щодо його вдосконалення.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Фінансове право України та країн ЄС» є оволодіння студентами компетентностями, необхідними для розуміння природи правового регулювання публічної фінансової діяльності, змісту та значення мобілізації, розподілу, перерозподілу і використання централізованих і децентралізованих фондів коштів у житті держави та територіальних громад; здійснювати порівняльний аналіз правового регулювання фінансових відносин в Україні та країнах ЄС; закріплення необхідних юридичних знань з метою вирішення конкретних питань у сфері публічної фінансової діяльності; забезпечення фінансової дисципліни та фінансового правопорядку.

Основними цілями вивчення дисципліни «Фінансове право України та країн ЄС» є набуття знань про основні категорії фінансового права України та країн ЄС, оволодіння вміннями та навичками аналізу норм фінансового права та фінансового законодавства України та країн ЄС, їх тлумачення і застосування з метою вирішення практичних проблем, опрацювання нормативних актів України та окремих держав ЄС у сфері публічної фінансової діяльності, дослідження динаміки їх зміни та.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Фінанси і публічна фінансова діяльність України та країн ЄС

Фінанси - це особлива сфера економічних відносин. Їх зміст, характер використання, закономірності розвитку визначаються соціально-економічними відносинами, що переважають у державі, пов'язані з природою та функціями держави. Фінансові відносини є не тільки всередині країн та на місцевому рівні, але й на рівні міжнародних об'єднань країн в економічній сфері (ЄС), що Разом з тим як правова категорія фінанси - це не просто гроші, доходи або видатки, а та частина грошових відносин у суспільстві, яка пов'язана зі створенням, розподілом і використанням фондів коштів держави, її територіальних утворень, а також підприємств і організацій, необхідних для забезпечення розширеного відтворення і соціальних потреб.

Студентам слід знати зміст розподільчої, контрольної функцій фінансів, визначення державних фінансів і вміти провести паралель між державними і приватними фінансами. Не слід забувати, що матеріальним змістом державних фінансів є фонди коштів, сукупність яких становить фінансові ресурси країни. При цьому складовими останніх є: гроші, цінні папери і валютні цінності.

Вивчаючи дану тему неодмінно слід розглянути питання фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування, принципи, на яких вона здійснюється і методи її здійснення. Все це нерозривно пов'язано з фінансовою політикою, тобто системою державних заходів, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів, їх розподіл і виконання функцій державою.

Крім того, вивчення теми пов'язано із знанням фінансових інститутів, що складають фінансову систему України і сприяють утворенню та використанню відповідних централізованих і децентралізованих фондів коштів, а також органів України, що здійснюють управління публічною фінансовою діяльністю.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Питання для обговорення:

1. Поняття фінансів. Фінанси як історична, економічна та правова категорія.
2. Публічні фінанси та публічна фінансова діяльність.
3. Принципи та методи публічної фінансової діяльності.
4. Фінансова система держави.
5. Суб'єкти фінансових правовідносин.
6. Фінансові відносини (як частина економічних відносин) та фінансові правовідносини в ЄС як частина міжнародного економічного права. Основні засади фінансових правовідносин країн ЄС.

Практичне завдання:

Напишіть есе (твір з вступною, описовою та резолютивною частиною) на тему: «Вплив фінансів на суспільні відносини».

Термінологічне завдання.

Фінанси, централізований фонд коштів, децентралізований фондів коштів, публічна фінансова діяльність, принципи публічної фінансової діяльності, методи публічної фінансової діяльності, фінансова система.

Контрольні питання:

1. Як співвідносяться фінанси і гроші, валютні цінності, матеріальні ресурси?

2. Які функції виконують фінанси?
3. Визначте фінанси у широкому та вузькому розумінні.
4. Розкрийте суть складових фінансових ресурсів.
5. Назвіть особливості, що характеризують фінансову діяльність держави та органів місцевого самоврядування.
6. Які Ви знаєте галузеві принципи публічної фінансової діяльності?
7. Якими методами здійснюється публічна фінансова діяльність?
8. У чому полягає метод мобілізації (формування) фондів коштів?
9. Які є методи використання фондів коштів?
10. У чому полягає суть фінансової політики держави і від чого залежить її ефективність?
11. Яке завдання фінансової політики України на Вашу думку, на сьогодні час є ключовим? Яка взаємодія між правовим регулювання економіки в нашій країні та у ЄС?
12. Назвіть органи, що здійснюють управління фінансовою діяльністю в Україні.

Рекомендовані джерела: 1-104

Тема №2. Поняття фінансового права і фінансових правовідносин

В цій темі навчального курсу розкривається поняття, предмет, методи фінансового права як публічної та комплексної галузі права.

Предмет фінансового права складають суспільні відносини, що виникають у процесі публічної фінансової діяльності. Здобувачам освіти варто знати, що основним методом фінансово-правового регулювання є імперативний метод або метод владних приписів одним учасникам фінансових правовідносин з боку інших, які виступають від імені держави чи місцевого самоврядування і наділені відповідними повноваженнями, а також те, що фінансово-правовому регулюванню властиві й інші методи (субординації, рекомендації, узгодження, обліку, контролю тощо).

Необхідно розуміти, що фінансове право, будучи самостійною галуззю права, водночас пов'язано з такими галузями права, як: конституційне, адміністративне, цивільне, трудове і право соціального забезпечення, кримінальне.

Розкриваючи питання про систему фінансового права, студентам слід враховувати, що її можна розглядати як сукупність фінансово-правових інститутів, підгалузей фінансового права, а також як сукупність фінансово-правових норм, об'єднаних у Загальну та Особливу частини, систематизувати джерела фінансового права України та ЄС.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

Питання для обговорення:

1. Фінансове право як галузь права України. Фінансові правовідносини в країнах ЄС як частина міжнародних фінансових і економічних відносин.
2. Предмет і метод фінансового права як галузі права. Методологія фінансового права.
3. Система фінансового права як галузі права України.
4. Співвідношення фінансового права з іншими галузями права України.
5. Джерела фінансового права:

- 5.1. Нормативно-правові акти як джерела фінансового права.
- 5.2. Міжнародні договори та міжнародні стандарти в галузі фінансового права.
- 5.3. Місце судового прецеденту у системі джерел фінансового права.

Практичне завдання:

1. З офіційного сайту Верховної Ради України (законодавство) виберіть нормативно-правовий акт фінансової сфери та охарактеризуйте його (треба вказати такі дані: дата прийняття, сфера дії, короткий зміст, доцільність його існування та значення для регулювання відносин).

2. Визначте, чи будуть регулюватись нормами фінансового права відносини:

- 2.1. сплата податку фізичною особою підприємцем;
- 2.2. сплата комунальних послуг особою;
- 2.3. обмін валюти;
- 2.4. укладення шлюбу;
- 2.5. подання позовної заяви у суд;
- 2.6. страйк;
- 2.7. впровадження євро як грошової одиниці (валюти) в країнах ЄС.

Термінологічне завдання

фінансове право (як галузь права), предмет фінансового права, метод фінансово-правового регулювання, система фінансового права, джерела фінансового права, фінансово-правові норми, фінансово-правові відносини, юридичні факти.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3

Питання для обговорення:

1. Фінансово-правові норми: поняття, особливості.
2. Структура фінансово-правових норм
3. Види фінансово-правових норм.
4. Тлумачення фінансово-правових норм.
  - 4.1. Загальні засади тлумачення фінансового законодавства.
  - 4.2. Дія фінансових норм в часі, просторі та по колу осіб.
5. Фінансово-правові відносини: поняття, особливості, види і функції.
6. Структура фінансових правовідносин.
7. Юридичні факти у фінансових правовідносинах.

Практичні завдання:

1. На прикладі будь-якої конкретної норми податкового законодавства проаналізуйте її складові частини.

2. Проаналізуйте будь-яку (за вибором) статтю Бюджетного кодексу та визначте елементи її правових норм.

3. Наведіть приклад норм, на підставі яких виникають, змінюються та припиняються фінансові правовідносини.

4. Визначте коло суб'єктів та об'єкт у наступних фінансових правовідносинах:

а) отримання виплати від Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності у зв'язку з народженням дитини;

б) сплата податку.

Контрольні запитання

1. Які групи відносин складають предмет фінансового права?
2. Назвіть основні риси суспільних відносин, що становлять предмет

фінансового права.

3. Який метод фінансово-правового регулювання є основним для фінансового права і в чому його суть?

4. Що таке наука фінансового права?

5. Які джерела фінансового права Ви можете назвати?

6. Яка структура фінансово-правової норми?

7. Дайте класифікацію фінансово-правових норм.

8. В чому полягає особливість фінансово-правових відносин?

9. Які функції виконують фінансові правовідносини?

10. Розкрийте структуру фінансово-правових відносин.

11. Дайте класифікацію юридичних фактів у сфері фінансових правовідносин і наведіть приклади.

Рекомендовані джерела: 1-100

Тема № 3. Правові основи фінансового контролю та статус суб'єктів фінансового контролю України та країн ЄС

Вивчення даної теми пов'язано із засвоєнням положення про те, що функціонування фінансів, а отже, і Публічна фінансова діяльність завжди супроводжується фінансовим контролем. Він же є цілеспрямованою діяльністю органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, спрямованою на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності у процесі мобілізації, розподілу та використання відповідних фондів коштів держави.

Студенти зобов'язані знати, що для того, щоб фінансовий контроль у повній мірі виконував поставлені перед ним завдання, він повинен здійснюватися з дотриманням ряду принципів, наприклад, принципу законності, об'єктивності, поєднання державних, регіональних і приватних інтересів; принципу розподілу контрольних повноважень; принципу повноти охоплення об'єктів контролем та інші.

У залежності від різних критеріїв (від характеру взаємовідносин і суб'єкта контролю, часу проведення, форми проведення, суб'єктів контролю, сфери фінансової діяльності, що контролюється, тощо) існують різні види фінансового контролю. При цьому слід знати методи, які використовуються суб'єктами фінансового контролю для його проведення: ревізію і перевірку у їх видовій різноманітності, обстеження, інспекцію, спостереження, облік, аудит-ефективність.

Вивчаючи дану тему, слід розглянути те, як організований фінансовий контроль у нашій державі. Студенти повинні знати систему і правовий статус органів України, які наділені контрольними повноваженнями у сфері публічної фінансової діяльності.

Окремо студентам варто ознайомитися із організацією фінансового контролю (аудиту) в ЄС, де діють, зокрема, Європейська рахункова палата або Європейський суд аудиторів (European Court of Auditors), Європейська Рада з системних ризиків (European Systemic Risk Council), Європейська банківська організація (European Banking Authority), Європейська рада страхування і пенсійного забезпечення (European Insurance and Occupational Pensions Authority), Європейська організація з цінних паперів і ринків (European Securities and Markets Authority), Європейська організація вищих органів фінансового контролю (EUROSAI).

Важливим також є вивчення загальних засад організації національного фінансового контролю в державах ЄС та особливостей здійснення національного фінансового контролю в окремих державах ЄС (ФРН, Франція, Іспанія).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4

Питання для обговорення:

1. Відносини та правовідносини контролю в публічному управлінні.
2. Фінансовий контроль: поняття, завдання і значення.
3. Принципи фінансового контролю. Лімська декларація керівних принципів аудиту публічних фінансів як джерело міжнародного «м'якого права».
4. Види фінансового контролю. Аудит, фінансовий моніторинг, інспектування.
5. Аудит бухгалтерського обліку та фінансової звітності.
6. Методи фінансового контролю.

Практичне завдання:

1. На державному підприємстві «ДП» в результаті проведення аудиту приватним аудитором згідно договору було виявлено порушення ведення бухгалтерського обліку.

Чи повинен аудитор звернутись у відповідні державні органи для притягнення юридичної особи до відповідальності? Якщо так, то куди саме? Як оформляються результати аудиторської перевірки?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

Питання для обговорення:

1. Організація та органи фінансового контролю:
  - 1.1. Загальна характеристика державних органів фінансового контролю України.
  - 1.2. Рахункова палата України: структура та функції.
  - 1.3. Міністерство фінансів України та його повноваження у сфері фінансового контролю. Контрольні повноваження Державної казначейської служби України.
  - 1.4. Контрольні повноваження Державної податкової служби.
  - 1.5. Контрольні повноваження Національного банку України та Державної служби фінансового моніторингу.
2. Особливості наднаціонального фінансового контролю в ЄС.
3. Фінансовий контроль в окремих країнах ЄС.
4. Контрольне провадження: поняття, ознаки, стадії.

Термінологічне завдання:

Фінансовий контроль, фінансова дисципліна, фінансове правопорушення, метод фінансового контролю, ревізія, перевірка, спостереження, інспекція, аудит ефективності, аудиту бухгалтерського обліку та фінансової звітності., контрольне провадження, стандарти бухгалтерського обліку, фінансовий моніторинг.

Контрольні питання:

1. В чому полягає суть фінансового контролю?
2. Як класифікується фінансовий контроль?
3. Які види фінансового контролю за формою його проведення Ви можете назвати?
4. Які органи здійснюють загальнодержавний фінансовий контроль?
5. Що таке відомчий контроль і хто його здійснює?
6. Якими є завдання аудиторського контролю?

7. Назвіть методи фінансового контролю.
8. У чому полягає відмінність ревізії від перевірки?
9. У яких сферах суспільно-державного життя організований і функціонує фінансовий контроль?
10. Яку класифікацію органів фінансового контролю Ви можете назвати?
11. Які контрольно-наглядові повноваження має Національний банк України? 12. У яких випадках проведення аудиту є обов'язковим?

Рекомендовані джерела: 1-104

Тема 4. Бюджетне право

Для вивчення теми важливо з'ясувати зміст бюджету як економічної, правової, матеріальної категорії. Бюджет як економічна категорія є сукупністю грошових відносин, що виникають з приводу національного доходу з метою утворення і використання централізованого фонду коштів.

За матеріальним змістом бюджет виступає централізованим фондом коштів держави в цілому або органу місцевого самоврядування. Як правова категорія бюджет - це затверджений законом чи рішенням відповідної ради розпис доходів і видатків на певний термін з метою забезпечення функцій органів державної влади чи місцевого самоврядування.

Важливо знати, що бюджет має юридичне і політичне значення для держави. Вагома роль бюджету для держави чи органів місцевого самоврядування розкривається через функції, які він виконує. Неабияке значення для розуміння цього має також знання студентами структури (складових частин) бюджету.

Засвоєння всіх вищеназваних положень сприятиме вивченню поняття бюджетного права України, бюджетно-правових норм, бюджетних правовідносин і структури бюджетного законодавства України.

Для вивчення наступних питань теми рекомендується уважно опрацювати зміст Бюджетного кодексу України, на основі змісту норм якого необхідно розкрити поняття: 1) бюджетної системи і бюджетного устрою України; 2) бюджетної класифікації.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6

Питання для обговорення:

1. Поняття бюджету та його функції.
2. Бюджетне право України і бюджетні правовідносини.
3. Джерела бюджетного права.
4. Поняття, структура і принципи бюджетної системи України.
5. Структура бюджету. Фонди бюджетів.
6. Бюджетна класифікація.

Термінологічне завдання:

Бюджет, бюджетний період, бюджетне право, бюджетна система України, бюджетний устрій України, бюджетна класифікація, дефіцит бюджету, профіцит бюджету, дотація вирівнювання, субвенція, розпорядники бюджетних коштів, закон про державний бюджет, бюджетна система країни.

Контрольні питання:

1. Що Ви розумієте під бюджетним періодом?
2. За яких обставин Державний бюджет України може бути прийнято на

інший бюджетний період?

3. Які особливості бюджетно-правових відносин?
4. Назвіть систему бюджетного законодавства України.
5. Який взаємозв'язок між бюджетною системою і бюджетним устроєм України?
6. Які бюджети є місцевими?
7. Що таке зведений бюджет України?
8. Яке призначення бюджетної класифікації України?
10. За якими розділами класифікуються доходи бюджету за бюджетною класифікацією?
11. Що таке неподаткові надходження?
12. Назвіть підстави класифікації видатків бюджету за бюджетною класифікацією?
13. На які групи поділяються видатки бюджету за економічною класифікацією?

Практичні завдання:

1. Для проведення конкурсних змагань з легкої атлетики присвячених дню армії в м. Івано-Франківську необхідно залучити кошти з бюджету.

Куди мають звернутись організатори конкурсів?

З якого бюджету будуть фінансуватись такі заходи?

Які документи мають подати?

2. Дрогобицька райдержадміністрація спільно з Дрогобицькою районною радою народних депутатів не подали у встановлений строк звіт про виконання відповідної частини державного бюджету та місцевого бюджету. Які правові наслідки таких дій? Які види санкцій можна застосувати в даному випадку?

3. Державна казначейська служба України закрила рахунки розпорядників бюджетних коштів вкінці року.

Чи правомірна діяльність служби? Який строк обслуговування казначейських рахунків розпорядників бюджетних коштів і від чого він залежить?

4. Начальник відділу соціального захисту Миколаївської облдержадміністрації, розглядаючи заяву особи щодо надання статусу малозабезпеченої сім'ї – відмовив у наданні такого статусу – мотивувавши відсутністю коштів у місцевому бюджеті.

Чи правомірні дії начальника? З якого бюджету повинні фінансуватись соціально-забезпечувальні заходи? Відповідь обґрунтуйте.

Рекомендовані джерела: 1-99

Тема 5. Бюджетний процес

Для вивчення питань теми рекомендується уважно опрацювати зміст Бюджетного кодексу України, на основі змісту норм якого необхідно розкрити поняття бюджетного процесу, стадіями якого є: складання проектів бюджетів; розгляд і прийняття закону про Державний бюджет України, рішень про місцеві бюджети; виконання бюджету, в тому числі у разі необхідності внесення змін до закону про Державний бюджет України, рішення про місцеві бюджети; підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

Розглядаючи питання про складання проекту Державного бюджету України, особливостей розгляду та прийняття Державного бюджету України у Верховній Раді

України, його виконання, підготовки і розгляду звіту про виконання Державного бюджету України, студентам необхідно керуватися положеннями Бюджетного кодексу України.

Відповідь на питання про складання, затвердження, виконання і звітність місцевих бюджетів слід базувати на змісті норм глави 12 БКУ.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7

Питання для обговорення:

1. Поняття загальнодержавного бюджетного процесу та його стадій.
2. Підготовка проекту Державного бюджету України.
3. Особливості розгляду проекту Державного бюджету України у першому та другому читанні.
4. Прийняття Державного бюджету України у Верховній Раді України.
5. Виконання Державного бюджету України.
6. Підготовка і розгляд звітів про виконання Державного бюджету України.

Практичне завдання

На основі аналізу додатків до Закону України «Про Державний бюджет на 2024 рік», випишіть коди бюджетної класифікації та їх опис за доходною і видатковою частиною бюджету, класифікацією боргу.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8

Питання для обговорення:

1. Бюджетні повноваження органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади.
2. Особливості складання проектів місцевих бюджетів.
3. Затвердження, виконання і звітність місцевих бюджетів.
4. Єдиний казначейський рахунок та його призначення.
5. Бюджетна програма: поняття та значення. Паспорт бюджетної програми. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі.
6. Кошторисно-бюджетне фінансування.

Термінологічне завдання:

Бюджетна декларація, бюджетний запит, бюджетний процес, бюджетний розпис, бюджетні відносини, бюджетна програма, кошторис.

Контрольні запитання

1. Які є стадії бюджетного процесу?
2. На яких принципах ґрунтується бюджетний процес?
3. Що Ви розумієте під бюджетним періодом?
4. В якому документі містяться основні пріоритети бюджетної політики на плановий рік? Дайте його характеристику.
5. Ким і коли подається проект закону про Державний бюджет України до Верховної Ради України?
6. Які види звітності про виконання Державного бюджету України Ви знаєте?
7. Перелічіть документи, які подають та готують на стадії підготовки проекту державного бюджету. Яким нормативно правовим актом передбачено його підготовку?
8. Який орган виконує функцію «обслуговування державного бюджету»?
9. Які терміни прийняття Закону України «Про державний бюджет на ...

рік» передбачені Бюджетним кодексом України?

10. Які органи місцевого самоврядування затверджують місцеві бюджети?

11. Які є види місцевих бюджетів?

12. Хто є суб'єктом надання місцевих гарантій?

13. Чи є взаємодія між державним бюджетом та місцевими бюджетами?

14. Які стадії місцевого бюджетного процесу? Чи є відмінності між загальнодержавним та місцевим бюджетним процесом?

Рекомендовані джерела: 1-100

Тема 6. Правові основи здійснення міжбюджетних трансфертів

У процесі вивчення теми студентам необхідно проаналізувати положення Бюджетного кодексу України, якими визначаються основні міжбюджетних відносин між бюджетами всіх рівнів бюджетної системи України.

Важливим при цьому є усвідомлення підстав для здійснення таких міжбюджетних трансфертів, як дотація вирівнювання і реверсна дотація. Ключовим при цьому є вивчення явища фінансового нормативу бюджетної забезпеченості.

Студентам необхідно розрізняти дотації і субвенції, характеризувати окремі види субвенцій, розрізняти трансферти, що надаються з Державного бюджету України місцевим бюджетам та міжбюджетні трансферти між місцевими бюджетами.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №9

Питання для обговорення:

1. Поняття та значення міжбюджетних відносин.

2. Поняття та види міжбюджетних трансфертів.

3. Поняття та види дотації як виду міжбюджетного трансферту.

4. Поняття та види субвенції як міжбюджетного трансферту.

5. Характеристика окремих видів міжбюджетних трансфертів: додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок наданих державою податкових пільг; освітня субвенція; медична субвенція.

Термінологічне завдання

міжбюджетні трансферти, дотація вирівнювання, фінансовий норматив бюджетної забезпеченості, реверсна дотація, субвенція.

Контрольні запитання

1. Що таке міжбюджетні відносини?

2. Що таке міжбюджетні трансферти?

3. Якою є мета регулювання міжбюджетних відносин?

4. Які існують критерії розмежування видатків між місцевими бюджетами?

6. У чому різниця між дотацією та субвенцією?

7. У чому недоліки реверсної дотації?

8. Які види міжбюджетних трансфертів існують і яке вони мають призначення?

9. У чому суть освітньої та медичної субвенції?

Рекомендовані джерела: 1-100

Тема 7. Публічні видатки і правове регулювання їх фінансування

Студентам необхідно встановити співвідношення між поняттями "державні витрати" і "державні видатки": перше поняття є ширшим і включає в себе державні видатки та кошти на погашення основної суми боргу і повернення надміру сплачених до бюджетів усіх рівнів сум. Необхідно також знати, що державні видатки класифікуються на види за такими критеріями: за сферою суспільного виробництва; за цільовим призначенням; за галузевою ознакою; за джерелом отримання і використання.

Важливим є питання про фінансування державних видатків. Студенти мають з'ясувати зміст форм і принципів фінансування державних видатків.

Розкриваючи питання про сутність бюджетного фінансування, студенти повинні дати визначення бюджетного фінансування, знати його загальні особливості і специфіку проведення на даний час. Питання про суб'єктів бюджетного фінансування потребує розгляду в такому спрямуванні: 1) владна сторона - Міністерство фінансів України і Державне казначейство; 2) посередник - уповноважений банк; 3) або розпорядник, або отримувачі бюджетних коштів. При цьому неабияке значення має знання студентами положень ст. 22 Бюджетного кодексу України.

Щодо кошторисно-бюджетного фінансування, то слід мати на увазі, що це метод безповоротного безоплатного відпуску грошових коштів з державного чи місцевих бюджетів на утримання бюджетних установ на основі фінансових планів - кошторисів витрат; слід знати як воно здійснюється. Далі необхідно з'ясувати поняття кошторису і його структуру, види кошторисів.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №10

Питання для обговорення:

1. Поняття державних витрат і видатків. Система державних видатків.
2. Фінансування державних видатків:
  - 2.1. поняття фінансування державних видатків і форми його проведення;
  - 2.2. принципи фінансування державних видатків.
3. Бюджетне фінансування:
  - 3.1. сутність бюджетного фінансування;
  - 3.2. суб'єкти бюджетного фінансування.
4. Кошторисно-бюджетне фінансування:
  - 4.1. поняття і порядок кошторисно-бюджетного фінансування;
  - 4.2. кошторис як індивідуальний фінансово-плановий акт.

Термінологічне завдання

Дайте визначення: державних витрат, державних видатків, фінансування державних видатків, бюджетного фінансування, бюджетного асигнування, бюджетного зобов'язання, бюджетного призначення, головних розпорядників бюджетних коштів, розпорядників бюджетних коштів, одержувачів бюджетних коштів, кошторисно-бюджетного фінансування, кошторису доходів і витрат.

Контрольні питання

1. Як співвідносяться поняття «державні витрати» і «державні видатки»?
2. Назвіть систему державних видатків.
3. За якими критеріями класифікуються державні видатки?
4. Де закріплюються державні видатки?
5. Які форми фінансування державних видатків Ви знаєте?

6. Які є принципи фінансування державних видатків?
7. Якими особливостями характеризується бюджетне фінансування?
8. Хто може бути головними розпорядниками бюджетних коштів?
9. Якими повноваженнями наділені головні розпорядники бюджетних коштів?
10. Що розуміється під поняттям «розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня»?
11. Які види кошторисів Ви знаєте?
12. Яка структура кошторису бюджетної установи?
13. Який порядок складання і затвердження кошторисів?

Рекомендовані джерела: 1-100

Тема 8. Правове регулювання публічних доходів

Приступаючи до вивчення теми, студентам передусім необхідно вяснити, що таке доходи бюджету, і які категорії доходів бувають згідно бюджетної класифікації. Надалі необхідно з'ясувати правову природу обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів - податку, збору, мита. Далі студенти повинні через з'ясування ознак і функцій податку розкрити їх поняття.

Окремо слід звернути увагу на підстави класифікації податків, що дасть можливість визначити їх види, а отже, більше розібратися і в суті податку як правової категорії. Цьому сприятиме вивчення студентами й елементів правового механізму податку.

Характеристику податкової системи України необхідно базувати на положеннях Податкового кодексу України, де розкрито питання про її поняття і принципи. Аналізуючи поширені у світі основні схеми оподаткування (поосібне оподаткування, з використанням ресурсів і з результатів комерційної діяльності) та методи оподаткування (пропорційне, прогресивне, змішане, рівне, регресивне оподаткування), студенти повинні не лише називати їх види, а й давати їм правову оцінку і встановлювати відмінності між ними.

Що стосується окремих видів податків, то відповідні питання будуть вважатися засвоєними студентами, якщо вони знатимуть, по-перше, на підставі яких нормативно-правових актів сплачується той чи інший податок, по-друге, платників, об'єкт, ставку, можливі пільги і порядок сплати відповідного податку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №11

Питання для обговорення:

1. Поняття та система державних та місцевих доходів.
2. Поняття, ознаки, функції та класифікація податків як основного виду надходжень до бюджету.
3. Елементи податку.
4. Податкова система України: поняття, принципи функціонування та структура.
5. Загальна характеристика схем і методів оподаткування.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №12

Питання для обговорення:

6. Коротка характеристика окремих податків:
- 6.1. Податок на доходи фізичних осіб.

- 6.2. Акцизний податок.
- 6.3. Податок на прибуток.
- 6.3. Податок на додану вартість.
- 6.4. Місцеві податки: види та особливості встановлення.
- 7. Поняття та види обов'язкових неподаткових платежів:
  - 7.1. Державне мито та мито, що стягується митними органами.
  - 7.2. Адміністративні збори, санкції.

Термінологічне завдання

Дайте визначення: доходу бюджету, податку, збору, мита, платника податку, об'єкту оподаткування, предмету оподаткування, джерела сплати податку, податкової бази, одиниці оподаткування, ставки податку, строку сплати податку, пільг з оподаткування, податкової системи, системи оподаткування.

Контрольні запитання

1. Назвіть основні ознаки податку.
2. Які функції виконують податки?
3. Які критерії класифікації податків на види Ви знаєте?
4. Назвіть елементи механізму податку.
5. У чому полягає відмінність між поняттями «суб'єкт податкових правовідносин» і «суб'єкт оподаткування»?
6. Обґрунтуйте зміст понять «суб'єкт оподаткування», «об'єкт оподаткування».

Рекомендовані джерела: 3-7, 12, 14-16, 20, 23, 28-30, 39-40, 50, 52, 55, 62-63, 69-70.

Тема 9. Фінансові послуги. Правові основи публічного кредиту

Студенти повинні з'ясувати, що кредит може бути не лише банківським, а й державним чи муніципальним (місцевим). Державний (муніципальний) кредит - це сукупність врегульованих нормами права кредитних відносин, у яких позичальником виступає держава чи органи місцевого самоврядування, а також форма вторинного перерозподілу валового внутрішнього продукту, що використовується для покриття бюджетного дефіциту, регулювання грошового обігу та інвестування.

Необхідно пам'ятати, що функціонування державного (муніципального) кредиту призводить до утворення державного (місцевого) боргу, який залежно від суб'єктів-кредиторів може бути внутрішнім або зовнішнім. Студенти мають визначити правову природу державного внутрішнього боргу України, тобто з'ясувати його поняття, види і структуру.

Чималу увагу слід приділити управлінню державним (місцевим) боргом, під яким розуміють сукупність заходів держави і муніципальних утворень з виплати доходів кредиторам і погашення позик, а також порядок, умови випуску й розміщення боргових зобов'язань держави, органів місцевого самоврядування.

Далі студентам необхідно, керуючись Бюджетним кодексом України розкрити питання про муніципальні позики. Студенти повинні знати, що муніципальні позики бувають внутрішні і зовнішні, здійснюються у формі випуску облігацій внутрішніх (зовнішніх) місцевих позик і укладення угод про отримання позик, кредитів, кредитних ліній у фінансових установах.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №13

Питання для обговорення:

1. Поняття, принципи і функції державного (муніципального) кредиту.
2. Державний та місцевий борг.
3. Форми державного кредиту. Облігації та казначейські зобов'язання.
4. Казначейські та гарантовані позики.
5. Управління державним боргом.
6. Порядок здійснення місцевих (муніципальних) запозичень.

Термінологічне завдання

Дайте визначення: державного (муніципального) кредиту, державного (місцевого) боргу, внутрішнього державного боргу, зовнішнього державного боргу, облігації, облігацій зовнішніх державних позик, казначейських зобов'язань, звернення частини заощаджень населення в державні позики, використання коштів загальнодержавного позичкового фонду, казначейських позик, гарантованих позик.

Контрольні запитання

1. Які принципи і функції державного (місцевого) кредиту Ви знаєте?
2. За якими ознаками державний (місцевий) кредит відрізняється від банківського?
3. Які вимоги встановлює БК України щодо граничного обсягу державного боргу?
4. На які види боргових зобов'язань можна поділити державний внутрішній борг?
5. Види заборгованостей у структурі державного внутрішнього боргу.
6. Охарактеризуйте суть державного зовнішнього боргу України.
7. Хто є суб'єктами державно-кредитних відносин в Україні?
8. Що розуміють під управлінням державним (місцевим) боргом?
9. За якими критеріями класифікують державні позики?
10. Які Ви можете назвати відмінності казначейських зобов'язань від облігацій?
11. Розкрийте особливості випуску облігацій внутрішніх державних позик України.
12. З'ясуйте особливості випуску казначейських зобов'язань України.
13. У яких формах реалізується державна зовнішня позика?
14. Хто має право здійснювати муніципальні внутрішні і зовнішні позики?
15. У яких формах здійснюються муніципальні позики?
16. Які основні етапи здійснення муніципальних запозичень?

Рекомендовані джерела:

3-7, 12, 14-16, 20, 23, 28-30, 39-40, 50, 52, 55, 62-63, 69-70.

Тема 10. Фінансово-правове регулювання страхування в Україні

Вивчаючи цю тему, потрібно звернути увагу на те, поняття страхування можна розглядати як: а) економічну категорію; б) за матеріальним змістом; в) як правову категорію. В останньому випадку слід розрізняти і вміти дати визначення страхуванню як цивільно-правовій та фінансово-правовій категорії.

Студенти мають знати, що об'єктами страхових правовідносин є різноманітні майнові інтереси, і що для їх забезпечення існують різні форми та види страхових фондів; що суб'єктами таких правовідносин є страховики, страхувальники, страхові

агенти, страхові брокери, об'єднання страховиків. Окрім того, необхідно показати, в чому проявляється участь держави у страховій діяльності. Студенти повинні визначати органи державної влади, які здійснюють контроль за страховою діяльністю.

Також потрібно вміти давати загальну характеристику видів страхування за такими критеріями: об'єкт (галузь) і метод (форма) страхування. Окремо рекомендується зупинитися на обов'язковому державному соціальному страхуванні, що становить собою систему прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту у випадках, передбачених законодавством. Окремо варто зупинитися на питанні правового регулювання справляння єдиного соціального внеску.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №14

Питання для обговорення:

1. Сутність, ознаки і функції страхування як різновиду фінансових правовідносин.
2. Види страхування:
  - 2.1. загальна характеристика видів страхування в Україні;
  - 2.2. обов'язкове державне соціальне страхування.
3. Організація страхування в Україні.
4. Єдиний соціальний внесок: поняття та правове регулювання справляння таобліку.

Термінологічне завдання:

страхування, страховий агент, страховий ризик, страховий випадок, страхова сума, страхова виплата, франшиза, ЄСВ.

Контрольні запитання:

1. Визначте страхування як цивільно-правову та фінансово-правову категорію.
2. Якими ознаками характеризується страхування як фінансово-правова категорія?
3. Які функції виконує страхування?
4. Що згідно чинного законодавства України визнано об'єктами страхування?
5. Які Ви знаєте різновиди страхових фондів?
6. Дайте згідно ст. 2 Закону України «Про страхування» характеристику страховиків.
7. В чому проявляється участь держави у страховій діяльності?
8. Які є галузі страхування і яких об'єктів вони стосуються?
9. Назвіть і охарактеризуйте форми страхування.
10. Які види обов'язкового страхування ви знаєте?
11. Назвіть суб'єктів державного особистого страхування.
12. Що таке загальнообов'язкове державне соціальне страхування?
13. Назвіть страхові випадки загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.
14. Який порядок здійснення страхових платежів у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні від нещасного випадку?
15. Хто виступає суб'єктами загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття?

16. Яка система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування і хто є його суб'єктами?

17. В чому полягає медичне страхування і хто йому підлягає?

Рекомендовані джерела: 1-100

Тема 11. Відповідальність за порушення фінансового законодавства

Розкриваючи питання про відповідальність за фінансові правопорушення, необхідно розуміти, що протиправне винне діяння (дія чи бездіяльність) суб'єктів фінансових правовідносин, яке призвело до невиконання або неналежного виконання правил нормативно-правових актів, що регулюють відносини у фінансовій сфері, і за яке встановлено юридичну відповідальність, є податковим правопорушенням. Як будь-який інший вид правопорушення фінансове має свій об'єкт, свого суб'єкта, об'єктивну і суб'єктивну сторони, які у сукупності і називаються складом правопорушення.

Студенти повинні вміти класифікувати фінансові правопорушення на види за різними критеріями, наприклад, залежно від характеру поведінки та діяльності суб'єктів правопорушень; залежно від направленості дій; від характеру санкцій і галузей права, що їх регулюють; від міри суспільної небезпеки. Окрім того, необхідно розкрити сутність кримінальної, адміністративної, дисциплінарної і цивільно-правової відповідальності за фінансові правопорушення, знати поняття і особливості застосування до порушників фінансової дисципліни фінансових санкцій.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №15

Питання для обговорення:

1. Фінансова відповідальність: поняття, характеристика.
2. Місце фінансової відповідальності серед юридичної відповідальності.
3. Фінансова відповідальність як частина відносин інших видів юридичної відповідальності:
  - 3.1. адміністративна відповідальність за фінансові проступки (податкові, бюджетні, валютні);
  - 3.2. кримінальна відповідальність за фінансові правопорушення;
  - 3.3. дисциплінарна відповідальність розпорядників бюджетних коштів.

Контрольні питання:

1. Назвіть види адміністративної відповідальності за валютні правопорушення.
2. Назвіть види відповідальності за злочини у валютній сфері.
3. Якими нормативно-правовими актами передбачена відповідальність за фінансові правопорушення?
4. Охарактеризуйте об'єктивні сторони фінансових правопорушень в бюджетній сфері.
5. Які форми об'єктивної сторони податкових порушень Ви знаєте?

Практичні завдання:

1. Зобразіть схематично місце фінансової відповідальності серед інших видів юридичної відповідальності.
2. Використовуючи Кримінальний кодекс випишіть види фінансово-правових санкцій.

3. Назвіть 4 форми об'єктивної сторони фінансового правопорушення та охарактеризуйте їх.

4. Охарактеризуйте склади правопорушень 2 наведених статей КУпАП:
Стаття 155-1. Порухнення порядку проведення розрахунків

Стаття 162. Порухнення правил про валютні операції

Стаття 162-1. Ухилення від повернення виручки в іноземній валюті

Стаття 162-2. Незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків

Стаття 162-3. Порухнення правил здачі дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння

Стаття 163. Розміщення цінних паперів без реєстрації їх випуску або порушення порядку здійснення емісії цінних паперів

Стаття 163-14. Порухнення порядку здійснення операцій з електронними грошима

Стаття 163-15. Порухнення порядку проведення готівкових розрахунків та розрахунків з використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги)

Стаття 164. Порухнення порядку провадження господарської діяльності

Стаття 164-1. Порухнення порядку подання декларації про доходи та ведення обліку доходів і витрат

Стаття 164-2. Порухнення законодавства з фінансових питань
Стаття 164-3. Недобросовісна конкуренція

Стаття 164-4. Несвоєчасне здавання виторгу

Стаття 164-5. Зберігання або транспортування алкогольних напоїв чи тютюнових виробів, на яких немає марок акцизного збору встановленого зразка.

Стаття 164-12. Порухнення бюджетного законодавства

Стаття 164-15. Приховування стійкої фінансової неспроможності
Стаття 164-16. Зайняття забороненими видами господарської діяльності

Стаття 165-1. Порухнення законодавства про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і загальнообов'язкове державне пенсійне страхування

Стаття 165-2. Порухнення порядку формування та застосування цін і тарифів

Рекомендовані джерела: 1-99

ТЕМА 12. Правове регулювання бюджетних відносин у країнах ЄС

Вивчення теми передбачає ознайомлення студентів із особливостями правового регулювання бюджетних відносин в ЄС, джерелами бюджетного права ЄС та бюджетом ЄС.

У процесі підготовки до практичного заняття студенти повинні ознайомитися з положеннями основних джерел бюджетного права окремих країн ЄС – Німеччини, Франції, Польщі та Іспанії. Важливим при цьому є розуміння, що бюджетна система будь-якої країни знаходиться у прямому зв'язку з державним устроєм цієї країни. У федеративних державах бюджетна система є складнішою, ніж в унітарних.

Норми бюджетного права і бюджетного процесу країн ЄС можуть міститися в різноманітних актах. Так, у Німеччині значна частина таких норм міститься в Основному Законі ФРН, а у Франції відповідні відносини регулюються на рівні органічних законів.

Вивчення теми передбачає також здійснення порівняння бюджетного процесу країн ЄС та України.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №16

Питання для обговорення:

1. Джерела бюджетного права ЄС.
2. Бюджетні відносини та бюджет ЄС.
3. Основні положення бюджетного права ФРН.
4. Бюджетний процес в ФРН.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №17

Питання для обговорення:

1. Бюджетне право Франції.
2. Основи бюджетного права та бюджетного процесу Польщі.
3. Основні засади бюджетного права і бюджетного процесу Іспанії.
4. Спільні та відмінні характеристики бюджету України та країн ЄС

Контрольні питання:

1. Назвіть джерела бюджетного права ЄС.
2. Охарактеризуйте особливості бюджетних відносин у ЄС.
3. Яка роль Основного Закону Німеччини у врегулюванні фінансових відносин?
4. Назвіть принципи бюджетного права Німеччини.
5. В чому сутність «кооперативного федералізму» у бюджетному праві ФРН?
6. Які існують спеціальні фонди коштів у ФРН?
7. Як здійснюється фінансове вирівнювання в бюджетному праві ФРН?
8. Які відносини регулює Органічний Закон Франції «Про фінансові закони» (Закон 2001-692)?
9. Які бюджети входять до бюджетної системи Франції?
10. Назвіть стадії бюджетного процесу Франції.
11. Перелічіть джерела бюджетного права Республіки Польща.
12. Із скількох стадій складається процес прийняття Державного бюджету Республіки Польща?
13. Які бюджети містить бюджетна система Іспанії?

Рекомендовані джерела: 1, 4, 91-104

ТЕМА 13. Правове регулювання податкових відносин у країнах ЄС

Вивчення теми передбачає ознайомлення студентів із основами податкового права окремих держав ЄС - Німеччини, Франції, Польщі та Іспанії. Необхідно, зокрема, в'яснити, які види податків і зборів встановлює законодавство цих країн, давати оцінку податкового навантаження в цих країнах, уміти порівнювати податковий механізм відповідних податків різних країн.

Окрім цього, окрему увагу варто звернути на специфічні податки і збори, притаманні конкретним країнам, наприклад, церковний податок у Німеччині та податок на благодійність у Польщі.

Вивчення теми передбачає також здійснення порівняння податкових систем країн ЄС та України.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №18

Питання для обговорення:

1. Джерела податкового права ЄС.

2. Податкова система ФРН.
3. Податкова система Франції та її характерні риси.
4. Податки та збори Польщі.
5. Правове регулювання податкової системи Іспанії.

Практичне завдання

Зобразіть у вигляді порівняльної таблиці непрямі податки, які справляються у Німеччині, Франції, Польщі та Іспанії.

Контрольні питання:

1. Які основні Джерела податкового права ЄС ви знаєте?
2. У чому сутність податкового федералізму ФРН?
3. У чому сутність церковного податку в ФРН?
4. Які рівні податкової системи ФРН ви знаєте?
5. Назвіть місцеві податки і збори Франції.
6. Назвіть рівні податкової системи Франції.
7. Охарактеризуйте непрямі податки в Польщі.
8. Сутність податку на благодійність в Республіці Польща.
9. Рівні оподаткування в Іспанії.
10. Порівняйте прямі податки Польщі та України.

Рекомендовані джерела: 1, 4, 100-104

ВИКОРИСТАНІ ТА РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Навчальна література

1. Іванський А.Й. Фінансове право : підручник. Міжн.гуманіт.унів. К.: Юрінком Інтер, 2022. 484с.
2. Фінансове право : підручник / за заг. ред. О. П. Гетманець; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 392 с.
3. Петровська І.І. Фінансове право: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ. ННЮІ ПНУ. 2017. 149с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/17332/1/%d0%b4%d1%80%d1%83%d0%ba%d0%a4%d1%96%d0%bd%d0%b0%d0%bd%d1%81%d0%be%d0%b2%d0%b5%20%d0%bf%d1%80%d0%b0%d0%b2%d0%be%202%20%d0%ba%d1%83%d1%80%d1%81%20%d0%b4%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d0%b0%202017.pdf>
4. Карлін М.І. Фінанси країн Європейського Союзу [Текст] : навч. посіб. Київ : Знання, 2011. 639 с.
5. Іванський А. Й. Новації фінансово-правової відповідальності в аспекті валютного законодавства. Право і суспільство. №1, 2023. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.1.31>
6. Control over administration: legislative, executive and judicial / Ashutosh Kumar and other. Modul paper. Department of Political Science, Panjab University, Chandigarh. URL: https://epgp.inflibnet.ac.in/epgpdata/uploads/epgp_content/S000029PE/P001576/M019856/ET/15141858031econtentmodule8.pdf
7. Control over administration: legislative, executive and judicial / Ashutosh Kumar and other. Modul paper. Department of Political Science, Panjab University, Chandigarh. URL: https://epgp.inflibnet.ac.in/epgpdata/uploads/epgp_content/S000029PE/P001576/M019856/ET/15141858031econtentmodule8.pdf
8. Financial Control definition. URL: <https://www.lawinsider.com/dictionary/financial-control>
9. Tony Bovaird, Elke Loffer (eds). Public Management and Governance / London : Taylor&Francis Group, 2003. 255 p.
- 10.Адміністративне право України : підручник / В. В. Середа, О. Л. Хитра, Ю. С. Назар, Д. І. Йосифович, Я. М. Когут та ін. ; за заг. ред. Ю. С. Назара. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 680 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4364/1/AdminPravo_28-03-2022.pdf
- 11.Пасічник О.М. Напрями розвитку механізмів публічного контролю в умовах трансформації державної влади в Україні. Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2023. Вип. 1 (18 (Серія "Державне управління"). С. 45-51. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/17810/1/Zb%D1%96rnik%20NUCZU_2023_1_18.pdf#page=45
- 12.Петровська І. І. Правові засади парламентського бюджетного контролю. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2017. Вип.45. С. 96-106. URL: <http://lib.pu.if.ua:8080/handle/123456789/8381> (дата звернення 27.08.2023)
- 13.Петровська І.І. До питання адміністративно-правового змісту поняття

публічний контроль. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2018. Вип.46. С.35-44. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/8416>

14.Петровська І.І. Загальна характеристика законодавства про воєнний стан в Україні. *Multidisciplinary academic notes. Science research and practices. Proceedings of the XV International Scientific and Practical Conference. Madrid, Spain. 2022. Pp. 278-281.* URL: <https://isg-konf.com/multidisciplinary-academic-notes-science-research-and-practice/> Available at : DOI: 10.46299/ISG.2022.1.15

15.Петровська І.І. Окремі питання антикорупційної діяльності в Україні. *Матеріали IV міжнародного правничого форуму «Права людини та публічне врядування» 21 травня 2021 року. Чернівці. Чернівецький університет імені Ю. Федьковича. С.101-104.*

16.Петровська І.І. Окремі питання процедури оскарження контрольних заходів митних органів. *Матеріали для II Всеукраїнського правничого форуму «Права людини та публічне врядування» (15 травня 2019 року). м. Чернівці: Технодрук, 2019. С. 83-87*

17.Петровська І.І. Правові засади діяльності публічної служби під час війни. *Коллективна монографія. Підрозділ 3.6. Основні напрями модернізації Конституції України в умовах вступу України до Європейського Союзу : монографія / за загальною редакцією В. І. Розвадовського. Івано-Франківськ, 2023. С.238-263*

18.Петровська І.І. Правові засади забезпечення територіальної цілісності та національної безпеки як основ соборності України в інформаційній діяльності публічних службовців. *Матеріали ІХ Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю «Соборність як фундаментальна складова ідеології українського націоналізму». Івано-Франківськ, 16-17 квітня 2021 року / наук.ред. О.М. Сич. Івано-Франківськ : Лілея Н.В., 2021. С.120-127*

19.Петровська І.І. Публічний контроль у демократичному суспільстві. *Матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Міжнародні і національні механізми прямої демократії : теорія і практика» 22 січня 2021 року. Івано-Франківськ : НАІР, 2021. С.212-218*

20.Стрельченко О. Г., Бухтіярова І. Г., Бухтіяров О. А.. Доктринальна характеристика суб'єктів публічної адміністрації: сучасний вимір у рамках європеїзації суспільства. *Правова позиція, № 2 (35), 2022. С. 22-26.* URL: <https://legalposition.umfs.in.ua/archive/2022/2/4.pdf>

21.Чорний О.О. Формування сучасного механізму контролю в публічному управлінні: розробка загальної концепції дослідження. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. Випуск 3, 2023. С. 211-215.* URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/451/405>

Нормативно-правові акти

22.Бюджетний кодекс України від 08.07.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

23.Кодекс адміністративного судочинства України від 6.07.2005 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

24.Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

25. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
26. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
27. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
28. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>
29. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
30. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>
31. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
32. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
33. Про випуск облігацій внутрішньої державної позики “Військові облігації”: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.02.2022. №156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-2022-%D0%BF#Text>
34. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>
35. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 зі змінами URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
36. Про децентралізацію законодавства України: Закон України від 21.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#Text>
37. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 03.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>
38. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
39. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
40. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України: Закон України від 03.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text>
41. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
42. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
43. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996 р. № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96#Text>
44. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.07.2014 зі змінами URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text>

45. Про захист прав споживачів: Закон України 12.05.1991 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>
46. Про Збройні Сили України: Закон України від 6.12.1991 зі змінами URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>
47. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
48. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 зі змінами: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>
49. Про Митний тариф України: Закон України від 19.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#n9>
50. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
51. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 зі змінами URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
52. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>
53. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>
54. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
55. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
56. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>
57. Про національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
58. Про оборону України: Закон України від 6.12.1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
59. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 року зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text>
60. Про основи національного спротиву: Закон України від 16.07.2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>
61. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 5.04.2007 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>
62. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>
63. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.01.1991 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
64. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 року зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
65. Про очищення влади: Закон України від 16.09.2014 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text>

66. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5.04.2001 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>
67. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
68. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
69. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
70. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5.03.1998 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text>
71. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 р. ВВР. 1997. № 40. Ст. 260.
72. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>
73. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
74. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
75. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1644-18>
76. Про судовий збір: Закон України від 8.07.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text>
77. Про товарні біржі: Закон України від 10.12.1991 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12#Text>
78. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>
79. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>
80. Про утворення Ставки Верховного Головнокомандувача: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 72/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/72/2022#Text>
81. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
82. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>
83. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
84. Положення про Міністерство економіки України: затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF#Text>
85. Положення про Міністерство фінансів України: затверджено Постановою КМУ від 20.08.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014->

[%D0%BF#Text](#)

86. Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: затверджено Постановою КМУ від 29.07.2015. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF#Text>

87. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

88. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

89. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>

90. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>

Інформаційні ресурси

91. Локальна внутрішня університетська мережа. Бібліотека та репозитарій <http://lib.pnu.edu.ua/>

92. Верховна Рада України <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

93. Кабінет Міністрів України <https://www.kmu.gov.ua/catalog>

94. Міністерство економіки України <https://www.kmu.gov.ua/catalog/ministerstvo-ekonomiky-ukraini>

95. Міністерство фінансів України <https://www.kmu.gov.ua/catalog/ministerstvo-finansiv-ukraini>

96. Рахункова палата України <https://rp.gov.ua/home/>

97. Національний банк України <https://bank.gov.ua/>

98. Івано-Франківська обласна державна адміністрація <https://www.if.gov.ua/>

99. Івано-Франківська обласна рада <https://orada.if.ua/>

Зарубіжні інформаційні ресурси

100. Офіційна сторінка парламенту Німеччини <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/index.html>

101. Офіційна сторінка парламенту Франції https://www.senat.fr/role/fiche/loi_fin.html

102. Бюджетне право Німеччини <https://www.haushaltssteuerung.de/rechtsvorschriften-haushaltsrecht-deutschland.html>

103. Офіційна сторінка парламенту Республіки Польща <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/BASLeksykon.xsp?id=96708B48D2A32C0AC1257A68003236BD>

104. Офіційна сторінка парламенту Іспанії <https://www.senado.es/web/index.html>

Для посилань на електронні ресурси у списку дата звернення 27.12.2023 року